

Початкова школа і сучасність

Діагностування
внутрішнього стану
дитини

Моніторинг
професійної діяльності
вчителя початкової школи

Навчання і віднімання
в частинах
з математики, 1 клас

Вітер
його властивості
з природознавства, 2 клас

Лексична тема «Дієслово»
навчання
української мови, 3 клас

Використання
методу «Ворона водоїм»
з природознавства, 4 клас

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

86516

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 1 (29) СІЧЕНЬ 2017

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Марія БРАТКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Алла ЖУКОВА,
кандидат педагогічних наук, директор
Гімназії міжнародних відносин № 323
Дарницького району м. Києва

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,
доктор педагогічних наук, професор
Національного університету «Острозька академія»

Олена МАТВІЄНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
заступник декана з наукової роботи
факультету педагогіки і психології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Тетяна ПУШКАРЬОВА,
кандидат педагогічних наук, директор
Скандинавської гімназії
Дарницького р-ну м. Києва

Ольга СЛОНЬОВСЬКА,
кандидат педагогічних наук, професор
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Лариса СОЛОВЕЦЬ,
кандидат педагогічних наук, відмінник освіти України,
заслужений вчитель України

Людмила ХОРУЖА,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ірина ШАПОШНИКОВА,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і методики
початкового навчання факультету педагогіки
і психології Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Віктор ЮРЧЕНКО,
кандидат психологічних наук, доцент,
директор Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

Роман ЯРОШЕНКО,
кандидат філологічних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка

Привітання з Новим Роком
і Різдвом Христовим

2

Світлана МАРТИНЕНКО

Діагностування внутрішнього стану
дитини (про що нам розкажуть
дитячі малюнки, казки, ліплення
та танці)

3

Ольга ЗАРУДНЯ

Моніторинг професійної діяльності
вчителя початкової школи:
від теорії – до практики

8

Катерина РОМАНЕНКО

Виховання у молодшого школяра
ціннісного ставлення до природи

11

Ольга МИРОШНИЧЕНКО

Додавання і віднімання числа
частинами. Зміна різниці внаслідок
зміни одного з компонентів дії
Урок математики, 1 клас

14

Тамара ПЕТРЕНКО

Письмова нумерація чисел 11–20.
Записування чисел під диктовку.
Задачі на зменшення числа на
кілька одиниць та знаходження
суми

Урок математики, 1 клас

16

Тетяна КЛИМЕНКО

Цікавий світ птахів. Складання
таблиць додавання і віднімання
числа 7. Задачі на знаходження
суми й залишку

План-конспект інтегрованого
уроку природознавства та
математики, 1 клас

19

Тетяна КУХАРЕВА

Дидактичний матеріал
до уроків читання в 1 класі
(букварний період)

22

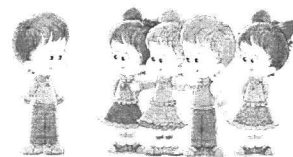
Галина ЗНАЄНКО

Робота з пластиліном.
Ліплення овочів та фруктів
Урок трудового навчання, 1 клас

25

Світлана СОЛОМЕННИК

Закріплення й узагальнення знань
про прикметник
Урок української мови, 2 клас

28

Лариса БАБИЧ

Повітря та його властивості
Урок природознавства, 2 клас

32

Тетяна ЯЩУК

Мовна тема «Дієслово»
Завдання з української мови, 3 клас

35

Алла ЛАЗЕНКО

Використання і охорона водойм
План-конспект уроку
природознавства з використанням
міжпредметних зв'язків, 4 клас

37

Світлана РУДЕНКО

Новорічні дива
Сценарій свята

40

Людмила АКУН

Різдво Христове стукає у вікно
Сценарій виховного заходу

43

**Твори про снігове містечко
учнів школи І–ІІІ ступенів № 263
імені Євгена Коновальця
Деснянського району м. Києва**
Укладено магістранткою
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка
Інною ГНЕД

46

Як і коли прийшов до нас олівець

15

Кактуси-велети

18

Дерево-календар

34

Рослини-багатії

39

Сестра Мауглі

42

На 1 сторінці обкладинки:
Едуард Порядченко, учень 1-Б класу Спеціалізованої школи №173
з поглибленим вивченням іноземних мов, м. Київ, 6 років

Передплатний індекс: 86516

Діагностування внутрішнього стану дитини (про що нам розкажуть дитячі малюнки, казки, ліплення та танці)

Світлана МАРТИНЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ

В умовах сьогодення особливої значущості набуває проблема діагностування та корекції внутрішнього стану особистості, індивідуального розвитку природних здібностей і обдарувань. Актуалізується також необхідність поглибленого розуміння внутрішнього світу та індивідуальних особливостей кожної дитини, їх урахування в навчально-виховному процесі як дошкільного навчального закладу, так і початкової школи з метою створення сприятливих умов, психологічного мікроклімату, а в разі потреби – надання своєчасної допомоги і підтримки.

Як відомо, внутрішній світ дитини – це частина її життєвого простору, одна із особистісних позицій (одне з его-станів), що поєднує в собі відображення різноманітних дитячих стилів і ролей. Основою внутрішнього світу дитини має бути усвідомлення її значущості у соціумі, не тому, що вона якась особлива, а тому, що це особистість, що має певну мету, яку вона має реалізувати впродовж життя. Дізнатися про внутрішній світ, приховані проблеми дітей дошкільного і молодшого шкільного віку (від 3 до 9 років) можливо у процесі виконання творчих завдань, цікавих вправ, якими вони, зазвичай, люблять займатися.

Пропонуємо нашим читачам (учителям початкової школи, вихователям групи подовженого дня, батькам) розроблені та апробовані діагностичні методики («Намалюй нашу сім'ю», «Вигадай казку», «Потанцюймо», «Зліпи живу істоту»), які допоможуть повніше з'ясувати внутрішній стан дитини, встановити проблеми та знайти оптимальні рішення для їх подолання.

Деякі зауваження щодо рекомендованих нами діагностичних методик. Загальновідомо, що малюнок є важливим феноменом дошкільного дитинства, цінність якого полягає в його поліфункціональності в соціумі, важливості для самої дитини, її батьків,

педагогів і психологів, що працюють у галузі як дошкільної, так і початкової освіти. Для фахівців дитячий малюнок є матрицею внутрішнього світу, розвитку всіх сфер особистості дитини, її соціалізації, «Я-концепції». Малюнок презентує дитину в соціальному вимірі як компетентну й успішно соціалізовану, позитивно або негативно налаштовану.

Колір, обраний дитиною, є також одним із головних виражальних засобів малюнку. Вчителям початкової школи, вихователям, батькам важливо знати різні аспекти кольорознавства, тому що колір розглядається як фізична, фізіологічна, психологічна та естетична категорії. Встановлювати сутність дитячого малюнка необхідно за обраними кольорами, розташуванням картинки на аркуші, зображуваними предметами.

Так, професійно «прочитати» малюнок до найменших подробиць – це справа шкільних психологів, але деякі деталі Ви можете також самостійно проаналізувати, зокрема: відчувати тривожні моменти, зрозуміти настрій малюка, дізнатися про його переживання та страхи. Ці знання будуть своєрідним місточком, прокладеним між Вами і дитиною.

Коли дитина малює, зверніть увагу на те, який колір вибраний нею, на лінії, штрихування, контури зображених на малюнку предметів.

© Мартиненко С., 2017

Якщо Ви хочете зрозуміти, наскільки затишно відчуває себе дитина в сім'ї, запропонуйте їй намалювати, наприклад, свою сім'ю. Звичайно, це треба робити невимушено, у процесі гри, коли дитина має гарний настрій та бажання малювати. Поговоріть з нею про її малюнок, простежте, кого дитина зображує першим, кого – останнім, кого взагалі «забула» намалювати і чому. Зверніть увагу на те, яким чином розташовані члени сім'ї, місце знаходження малюка серед них.

Складання дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку казки є одним із найулюбленіших занять, адже вони люблять фантазувати, мріяти, вигадувати щось незвичайне, думками переноситися у загадкові світи, мандрувати чарівними планетами... Важливо особливу увагу зосередити на образі головного героя дитячої казки, адже це певне проектування рис характеру, поведінки, вчинків, звичок, притаманних дитині.

Ліплення дитиною живої істоти є також виявом її уяви та фантазії. У цьому віці діти – великі фантазери та мрійники, які можуть вигадувати нереальних істот, що мають незвичайний вигляд, наділені магічною силою. Вони можуть проживати серед нас, на інших планетах, у космічному просторі. Зліплені створіння можуть бути різнокольоровими, великих і малих розмірів, з незвичайними й часто непропорційними частинами тіла тощо.

Окрім малюнку, казки та ліплення, у танці дитина також проявляє свою індивідуальність, ступінь свободи, самостійності, емоційності, комунікабельності, демонструє відчуття музичного ритму, темпу, вміння відтворювати рухи, відчувати настрій музичного твору. Спостерігаючи за дитиною під час танцю, маємо змогу визначити її хореографічні здібності, музичні вподобання, емоційний стан, а також через мову тіла з'ясувати психологічні проблеми і тривоги, які супроводжують малюка.

Зобразила себе найменшою, хоча не є такою у сім'ї – відчуває дискримінацію зі сторони братів/сестер, а також брак батьківської уваги; намалювала себе найбільшою – свідчить про її егоїзм, маніпулятивність	З нажимом натискає на олівець, ламаються стрижні – підвищена тривожність і занепокоєння з будь-якої причини. Можливо тому, що Ви з нею занадто суворі. Незначний нажим – свідчить про пасивність або ознаки депресії	Намалювала себе без вуст (рота) – дитина відчуває, що її не чують й не розуміють, це може також свідчити про затримку мовленнєвого розвитку	Між членами сім'ї намальовані різноманітні об'єкти (машина, собака, дерево тощо) – відчуває розкол в сім'ї, вважає, що людина, яку вона від себе відокремила, її менше любить або недостатньо приділяє уваги
---	--	---	--

«НАМАЛЮЙ НАШУ СІМ'Ю»

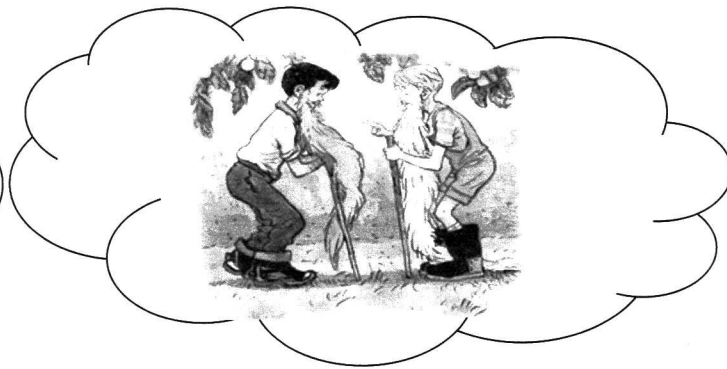
Для проведення цієї методики:

- олівці мають бути різних кольорів – задля об'єктивної оцінки виконаного малюнку;
- аркуш паперу – А-4, щоб дитина мала змогу розмістити всі задумані об'єкти;
- якщо дитина ставить запитання, на зразок: «А бабусю малювати?», «Чи можна всіх замалювати чорним кольором?» просто повторіть завдання: «Намалюй нашу сім'ю».

«Забула» намалювати собі очі – відчуття слабкості та безпорадності. Можливо, у дитини з'явилися проблеми з зором	Мама і тато поруч, а дитина осторонь – бракує уваги, відчуття, що вона зайва	У когось недомальовані руки – брак уваги від цієї людини; у когось (або у всіх) намальовані зуби – відчуття агресії від цих людей	Зуби намальовані у сторонніх об'єктів (сонечко, будинок, дерево тощо) – сприймає світ, як щось небезпечне, можливо, це є свідченням гіперопіки або підвищеної тривожності	Переважають червоні та чорні кольори – у дитини підвищена тривожність, відчуття агресії або через надмірну суворість тієї людини, яка зображена цими кольорами
--	--	---	---	--

«ВИГАДАЙ КАЗКУ»

За сюжетом казки можна прослідкувати, ким уявляє себе дитина (на вершині чи невезучою), своє життя і навколишній світ. Головний герой у таких казках – це проекція дитини, а, отже, особливу увагу необхідно зосередити на тому, як головний герой в казці ставиться до себе і які риси характеру йому притаманні

Головний герой найменший серед інших – відчуває свою незначущість або віддаленість від інших дітей	Старші другорядні герої (вчитель у школі, мама головного героя тощо) в образі хижаків (велетнів) – дитина відчуває від них агресію	Головному герою притаманні боягузтво, жадібність, злість, фізична слабкість – дитина підсвідомо відчуває в собі ці риси і намагається їх подолати	Глибинні та величезні ріки, високі скелі, різноманітні чудовиська – в житті дитини є перепони і страхи. Необхідно звернути увагу, чи долає їх герой (має човен, мотузку, сходи тощо)
--	--	---	--

Головний герой ні з ким не товаришує, всіх боїться – дитині характерною є тривожність, страхи і соціопатія	Героя всі ображають – дитина в житті терпить образи і приниження від однолітків або дорослих (зверніть увагу, хто ображає її в казці); герою всі підкорюються і прислуговуються – свідчить про егоїзм і маніпуляції, які застосовує дитина	Дитина постійно змінює головних героїв – не може знайти себе, нею легко можуть маніпулювати однолітки
--	--	---

Згодна танцювати в парі, але рухи скуті – дитину легко обдурити, вона не впевнена в собі, нею можна легко маніпулювати

Танцює в парі, але демонструє обережність і близько не підпускає до себе – дитина занадто замкнута, боїться, що її скривдять, можливо, тут має місце гіперопіка батьків

Не повторює жодного руху в танці – ознаки аутизм у дитини (до 3 років), у неї відсутні дзеркальні нейрони, які дають можливість повторювати рухи за кимось

« ПОТАНЦЮЙМО »
Через мову тіла маємо змогу оцінити психологічні проблеми. Просто увімкніть музику, яка подобається дитині й запропонуйте потанцювати.

Рухи скуті – у дитини є прихований страх; різкі рухи – ознака психозу або агресії

Не хоче ставати в пару – підвищена тривожність

Почала ховатися, закривати вуха, просить вимкнути музику – немає довіри до оточуючих (за умови хорошого самопочуття)

